

Časopis Ekonomskog fakulteta Brčko
Volumen 12, Sveska 1, 2018, str. 47-54
Journal of Faculty of Economics Brcko
Volume 12, Issue 1, 2018, pp. 47-54

Klasifikacija
Prethodno saopštenje
Classification
Preliminary communication

UDK: 378.4.014.542(497.6RS)
DOI: 10.7251/ZREFB1812047M

СТАЊЕ У ОБЛАСТИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА КАО ШАНСА ИЛИ ОПАСНОСТ ЗА (ЕКОНОМСКУ) БУДУЋНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

SITUATION IN HIGHER EDUCATION FIELD LIKE OPPORTUNITY OR THREAT FOR (ECONOMIC) FUTURE OF REPUBLIC OF SRPSKA

Станко Станић^{a,1}, Бојан Кресојевић^{a,2}

^aЕкономски факултет, Универзитет у Бањој Луци/Faculty of Economics, University of Banja Luka

PODACI O ČLANKU

Primljen 28.12.2012.
Dostavljen na recenziju 10.01.2018.
Prihvaćen 05.03.2018.
Dostupan online od 31.10.2018.

Ključne riječi:

уписна политика
цјеложивотно учење
дугорочни развој
мрежа високошколских установа

ARTICLE INFO

Received 12/28/2018
Sent to revision 01/10/2018
Accepted 03/05/2018
Available online 10/31/2018

Keywords:

enrollment policy
long life learning
long term development
network of higher education
institutions

APSTRAKT

Образовање је основа било каквог друштвеног напретка. Високо образовање има посебну улогу у процесу образовања на тај начин што општа знања штећена у основном и средњем образовању треба да каналише у посебна знања која требају да карактеришу свршеног студента који је добио „визу“ за рад у одређеној области. Недовољно координисано дјеловање власти, привреде и високошколских установа чини систем високог образовања у Републици нефункционалним. Циљ овог рада је да се подстакне дискусија и предложи смјернице сарадње власти, привреде и високошколских установа, како би њихово дјеловање постала шанса, а не опасност за будућност Републике Српске. У раду ће бити кориштене методе анализе, синтезе, индукције и компарације како би се утврдило постојеће стање и шансе за развој високог образовања у Републици Српској. Такође, аутори су креирали индикаторе за утврђивање усклађености уписне политике јавних универзитета са потребама тржишта рада у Републици Српској. Резултати анализе указују на то да мрежа високошколских установа у Републици Српској није адекватно координисана и димензионирана, што за резултат има неконтролисани раст укупног броја уписаних студената на високошколске установе, који се повећао са 10% на 53% од броја свршених матураната у периоду од 2002. до 2014. године. Анализа усклађености уписне политике јавних универзитета са потребама тржишта рада је показала да је само 23% образовних профила усклађено са потребама тржишта рада, те да у просјеку не постоји корелација између тржишних потреба и уписне политике јавних универзитета. Намеће се потреба вишег нивоа координације образовне политике, али и усвајања нових концепата образовања попут цјеложивотног учења.

ABSTRACT

Education is a base of any kind of social development. Higher education has special role in process of education on the way that it has to direct basic knowledge learned at primary and secondary education into special knowledge that should be characteristic for graduate who got "visa" for work in certain field. Insufficiently coordinated operations of authority, private sector and higher education institutions makes system of higher education in Republic of Srpska to be dysfunctional. An objective of the paper is to instigate discussion and to suggest guidelines for cooperation of authority, private sector and higher education institutions, in order that their cooperation becomes opportunity, rather than threat for future of Republic of Srpska. In the paper will be used method of analysis, synthesis, induction and comparison to determine existing situation and opportunities for development of higher education in Republic of Srpska. Also, authors created indicators for determining compliance of enrollment policy of public universities with labor market needs in Republic of Srpska. Results of analysis point out that higher education institutions' network in Republic of Srpska isn't adequately coordinated and dimensioned, that results with uncontrolled growth of total number of enrolled students on higher education institution, that increased from 10% to 53% of cohorts in period from 2002 to 2014. Analysis of compliance of enrollment policy with labor market needs showed that only 23% of education profiles is complied with labor market needs, and that on average there is no correlation between market needs and enrollment policy of public universities. There is necessary of higher level coordination of education policy, but also it is necessary to adopt new concepts like long life learning.

¹ stanko.stanic@ef.unibl.org

² bojankresojevic@outlook.com

Увод

Образовање представља један од основних стубова дугорочног развоја друштва. Процес образовања не престаје по завршетку формалног образовања, нити је само себи циљ. Оно се наставља кроз процес цјеложивотног учења и циљ му је да допринесе вишем нивоу друштвеног благостања. Један од кључних параметара друштвеног благостања се огледа у степену економског развоја. Кључну улогу у креирању образовног система имају власт, привреда и образовне установе. Власт треба да обезбиједи предуслове за успостављање, функционисање и контролу процеса формалног и неформалног образовања, те да континуирано ради на побољшању истог. Привреда треба да даје сигнале о потребама тржишта према профилима степена и области образовања, као и да омогући наставак професионалног развоја свршених студената. Образовне институције имају задатак да пруже основна и посебна знања ради лакшег савладавања животних и пословних задатака. У оквиру образовних институција изузетну улогу имају високошколске институције, које усмјеравају студенте у различите области, преносе посебна знања и профилишу будуће раднике.

Проблем истраживања - Постојећи образовни систем у Републици Српској је недовољно функционалан. Проблем се огледа у неусклађености образовних профила који се креирају на високошколским установама са тржиштем рада (застарјела занимања), неусклађеност образовног плана и програма са потребама тржишта рада код одређених образовних профила (застарјела знања и вјештине), континуирани пад критеријума и општег нивоа знања свршених студената, те отежаног наставка професионалног развоја свршених студената кроз интеграцију у привредном сектору. Постојећи проблеми указују на деструктивну природу постојећег стања у образовном систему на економску будућност Републике Српске, што упућује да постојећи образовни систем представља опасност за нашу будућност.

Предмет истраживања – Истраживање се односи на област образовања, као сферу друштвеног живота која је од посебног значаја за опстанак, те културни, економски и развој сваког другог облика. Истраживање је фокусирано на релацију кључних актера у друштву који одређују облик и квалитет система образовања, са посебним акцентом на високо образовање. Истраживање се односи на територију Републике Српске са временском инстанцом од њеног оснивања па до дана данашњег.

Циљ истраживања - Стална је потреба човјечанства да унапређује сопствени дух и непосредно окружење. Наведена потреба је, нарочито, насушна када одређена друштвена функција не даје резултате којима је намијењена, као што је случај са функцијом образовања на нашим просторима. С тога, циљ овог истраживања је да се подстакне дискусија на тему промјене курса промјена у систему образовања од негативних ка позитивним. Такође, циљ је да се изнесу приједлози за унапређење економске будућности у Републици Српској кроз сарадњу власти, привреде и институција високог образовања у Републици Српској, а све то водећи рачуна о свјетским трендовима и искуствима других земаља.

Хипотеза - Нефункционалност образовног система је узроковано несинхронизованим дјеловањем кључних носилаца образовног система. Власт недовољно ради на успостављању минималних критеријума у погледу оспособљености наставног кадра, захтјеваног минималног знања, те квалитета образовних програма. Привреда недовољно подстиче интеграцију свршених студената на тржиште рада. Образовне институције уписном политиком одступају од потреба рада и доводе до снижења квалитета образовања.

1. Систем високог образовања као претпоставка економског развоја

Образовање представља дугорочни, сврсисходни, процес трансформације људских карактеристика са циљем да се постигне виши ниво квалитета људског живота. Дакле, ради се о дугорочном процесу који је према традиционалном схватању трајао до завршетка средње школе или факултета. Међутим, у двадесетпрвом вијеку одредница дугорочности добија на значају. У складу с тим, све је већи број аутора и практичара који учење схватају као доживотни процес. У литератури је већ устаљен појам цјеложивотног учења (енгл. *Long Life Learning – LLL*). С обзиром да се ради о сврсисходном процесу, а којем је циљ унапређење способности човјека да рјешава животне проблеме, потреба за њим не престаје док човјек битише. Међутим, цјеложивотно учење, још увијек, није доживјело своју адекватну интеграцију у друштво, чак ни у развијеним земљама. Тако у Уједињеном Краљевству 37% људи сматра да је процес образовања завршен након завршетка колеџа

(Gorard & Selwyn, 2003). Постаје активан и тренд учења на даљину и *online* учења. У Сједињеним Америчким државама је, у 2006. години, више од 1,5 милиона студената студирало искључиво *online*, а што одговара проценту од око 8% укупног броја студената (Kapur & Crowley, 2008). Постоје аутори који сматрају да ефекат учења *online* може бити подједнак традиционалном начину учења (Philips & Meristotis, 1999)

Процес образовања траје од предшколског васпитања које почиње, понекад, већ од треће или четврте године, кроз процес основношколског, средњошколског, па све до факултета. На факултету се завршава формални, стандардни облик образовања људи, а након тога се наставља неформални и информални облик образовања. Током овог процеса млади људи стичу вјештине читања, писања, савладавања математичких проблема и прикупљања нових чињеница, а што треба бити основ за формирања сопственог мишљења и механизма размишљања. Као што се из претходног реченог може закључити, ради се о сложеном систему образовања, који мора бити усклађен и руковођен. У оквиру овог система посебно мјесто припада систему високог образовања.

Имајући на уму важност система високог образовања, природно је постојање бриге о квалитету истог. Питање квалитета високог образовања је врло сложено и у литератури не постоји консензус о значењу овог појма. Али се може рећи да схватање квалитета образовања има четири концепта: *одговорност* (одговорност према заинтересованим странама у процесу високог образовања у погледу односа уложених ресурса и добијених излаза), *сврсисходност* (остваривање постављене мисије и визије), *изврсност* (остваривање значајних достигнућа) и *трансформативност* (преобразба студента у когнитивном, афективном и психомоторном домену), што произилази из његове друштвене важности (Schindler et al.; 2015). У погледу квалитета образовања, свјетски лидер је Финска. Изврсност финског образовног система се огледа у високом нивоу хетерогених достигнућа ученика и студената. Достигнућа су карактерисана са високом просјечном вриједношћу и релативно ниским варијабилитетом. Другим ријечима, у Финској је изражено мала разлика између ученика и студената са највишим и најнижим достигнућима. Према студијама, овакви излази су узроковани посебним карактеристикама финског система образовања. За разлику од општег западног модела којег карактеришу стандардизација, акценат на писмености и математици, те екстерној евалуацији рада образовних установа, систем образовања у Финској карактерише флексибилност и различитост, нагласак на широком знању, као и повјерење и самосталност у раду образовних установа (Kurjainen et al.; 2009).

2. Методологија истраживања

У овом раду аутори ће користити различите методе како би утврдили стање у систему високог образовања у Републици Српској, идентификовали образац понашања власти, привреде и институција високог образовања у контексту тренутне ситуације. Након утврђивања постојеће ситуације, методом индукције, аутори ће моделирати најзначајније потенцијалне узроке тренутне ситуације у високом образовању, ради давања смјерница носиоцима образовне и економске политике, како би се постојећа ситуација унаприједила.

Како би се утврдило стање у високом образовању, у корелацији са стањем на тржишту рада, биће утврђена усклађеност уписне политике на јавним универзитетима у Републици Српској са потребама тржишта рада у погледу потражње за одређеним образовним профилима. Анализа усклађености уписне политике са потребама тржишта рада своје полазиште има у разврставању образовних профила према степену дефицитарности. Претпоставка је, да уписна политика треба да буде усаглашена са тржиштем рада, на начин да на дефицитарна занимања одговара повећањем броја уписаних студената. Супротно томе, на суфицитарна занимања уписна политика треба да одговори смањењем броја уписаних студената.

Како би се утврдио степен дефицитарности одређених образовних профила, биће кориштени подаци о лицима која траже запослење, према евиденцији Завода за запошљавање Републике Српске, на дан 31.12.2014. године. Поред наведених, биће кориштени и подаци о предвиђеном броју уписаних студената, према првом конкурсном, на јавним универзитетима у Републици Српској – Универзитету у Бањој Луци и Универзитету у Источном Сарајеву, за академску годину 2015/2016.. Дакле, ради се о парцијалној анализи усклађености, с обзиром да су у разматрање узете уписне квоте само за јавне универзитете. Претходно написано указује на егзистенцију проблема недостатка

координације приликом одређивања уписне политике, барем у суштинском смислу. Код испитивања дефицитарности појединих занимања, као релевантни критеријум, за поређење различитих занимања кориштен је потребан број мјесеци за запошљавање свих незапослених лица одређене струке, који су били на евиденцији 31.12.2014., а под претпоставком да се запошљавају динамиком каква је била у 2014. години и да се не запошљавају радници који су се након тога пријавили на евиденцију. Овај релативни показатељ врло је згодан с обзиром да у обзир узима и број незапослених, али и број радних мјеста која се отварају за то занимање. Овај показатељ се израчунава по формули:

$$\text{потребно вријеме запошљавања незапослених} = \frac{\text{број незапослених на дан 31.12.2014.}}{\text{број запослених у 2014. години}}$$

Ради лакше интерпретације биће израчунат коефицијент дефицитарности за свако занимање по следећој формули:

$$\text{коефицијент дефицитарности (КД)} = \frac{\text{просј. вријеме запошљавања незапослених}}{\text{вријеме запошљавања незапослених}}$$

Код испитивања усклађености уписне политике са тржиштем рада кориштена је нешто сложенија методологија и комбиновани су извори из публикације Завода о стању на евиденцији радника високе стручне спреме и конкурс за упис у 2015/2016 годину. Прво је извршено сабирање броја уписаних студената одређеног занимања на Универзитетима у Бањој Луци и Источном Сарајеву (јавним универзитетима у РС). Након тога израчунавано је потребно вријеме да се запосле сви уписани студенти на два Универзитета, а према претпоставкама да ће сви завршити у истом тренутку, да ће се само они запошљавати и према динамици из 2014. године.

$$\text{потребно вријеме запошљавања уписаних} = \frac{\text{број уписаних у 15/16}}{\text{број запослених у току 2014. године}} \cdot 12$$

Уписна политика би била усклађена када би се студенти који су дефицитарнији од просјека (просјечно вријеме запошљавања незапослених је мање од просјека) релативно више уписивали (просјечно вријеме запошљавања уписаних студената веће од просјека), тј. да се тржиште рада уписном политиком доводи у равнотежу, што се може представити следећим коефицијентом:

$$\text{коефицијент неусклађености (КНУ)} = \frac{\text{ВЗН}}{\text{ПВЗН}} \cdot \frac{\text{ВЗУ}}{\text{ПВЗУ}} - 1$$

гдје су:

ВЗН – вријеме запошљавања незапослених за одређено занимање,

ПВЗН – просјечно вријеме запошљавања незапослених,

ВЗУ – вријеме запошљавања уписаних за одређено занимање,

ПВЗУ – просјечно вријеме запошљавања уписаних.

Овај коефицијент неусклађености, за одређено занимање, значио би да је уписна политика код тог занимања усклађена, уколико би он био једнак 0. Његова вриједност изнад јединице показује да уписна политика подстиче суфицитарност одређеног занимања и обрнуто. Међутим, могуће је проширити границу прихватљивости овог коефицијента у интервалу од -0,2 до 0,25. Алтернативно, могуће је провјерити корелацију између ВЗН/ПВЗН и ВЗУ/ПВЗУ, на бази чега се може донијети генерална оцјена о усклађености уписне политике и потреба тржишта рада за одабрана занимања. Савршена усклађеност је уколико је коефицијент корелације (-1), не постоји усклађеност ако је коефицијент 0, те изузетна неусклађеност ако је коефицијент (+1).

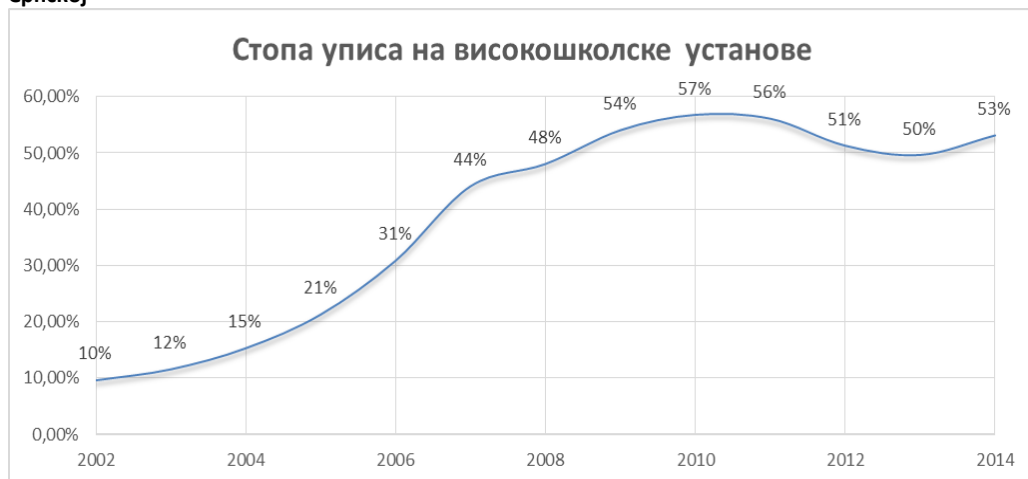
Поред утврђивања усклађености уписне политике са потребама тржиштем рада, у структурном и квантитативном смислу, постоји насушна потреба за анализом квалитета система образовања. У том контексту биће анализирана релација између квантитета и квалитета излаза из овог система.

3. Високо образовање у Републици Српској

Развојни пут високог образовања у Републици Српској започиње оснивањем Педагошке академије у Бањој Луци, 1957. године, а која је касније прерасла у Филозофски факултет. Развој је настављен формирањем Универзитета у Бањој Луци и Универзитета у Сарајеву Републике Српске (сада Универзитета у Источном Сарајеву). Године 1993. донесен је Закон о универзитету у Републици Српској, а исте године започето је и оснивање приватних универзитета (Миријанић, 2007.). Од тада до данас оснивани су бројни приватни универзитети и високе школе.

Према попису становништва из 2013. године, чије резултате је објавио Републички завод за статистику Републике Српске, 8,66% становништва у Републици Српској је високообразовано. Да ли је тај проценат низак? На ово питање тешко је одмах дати коначан одговор, али се сама по себи намеће мисао да не може бити превисок. Примјера ради, према резултатима пописа становништва из 2002. године, 6,4% становништва Србије је факултетски образовано (Бераха, 2011.), а што се значајно не разликује од наведеног процента према попису за Србију из 2011. године који је износио 6,3%. Међутим, треба разликовати удио високообразованих у укупном становништву од удјела високообразованих у генерацији свршених матураната. Други показатељ се односи само на једну генерацију, те је као такав варијабилнији.

Слика 1.: Удио матураната који настављају образовање у висошколским установама у Републици Српској

Извор: Обрада аутора на основу података Републичког завода за статистику Републике Српске

Када се узме у обзир да је у Јапану овај проценат у 2002. години износио око 40%, а у 2011. години 51,1%, те да је Јапан још 1963. године имао 12,1% оних који су уписивали високошколске установе (Huang, 2015), може се уочити да се нешто не слаже у овој компаративној анализи. Слично, у Кини је до раста истог показатеља дошло у периоду од 1998. до 2006. са 9,8 на 22% (Ou, 2016). Другим ријечима, може се примијетити неконтролисан раст броја уписаних студената у Републици Српској. До наведеног раста је дошло усљед оснивања нових приватних универзитета. Природно је очекивати да је у периоду неконтролисаног раста броја уписаних студената дошло до опадања општег критеријума потребног знања за полагање испита и стицања факултетске дипломе, а што заједно води губитку повјерења у образовни систем, од стране послодаваца у Републици Српској. Одговорност за такав развој догађаја сносе и надзорни органи за које је одговорна власт.

Анализа усклађености уписне политике са потребама тржишта рада, показује да уколико се код интерпретације коефицијента усклађености као опсег толеранције узме интервал од -0,2 до 0,25 тада 6 од 26 одабраних занимања испуњавају услов усклађености уписне политике и тржишта рада, посматрано у односу на просјек, што значи да је усклађеност уписне политике јавних универзитета са тржиштем рада 23%.

Ако се посматра корелација између времена за запошљавање незапослених са евиденције и времена за запошљавање уписаних студената, овај резултат је (-0,04) за одабрана занимања, што је приближно 0, што указује да уписна политика није усклађена са тржиштем рада и не ради на његовом уравнотежењу, али није ни усмјерена деструктивно, барем ако се изоловано посматрају јавни универзитети. Када се у анализу узму и приватни факултети/универзитети, резултати би свакако значили деструктивнији утицај уписне политике на равнотежу на тржишту рада.

4. Сарадња власти, привреде и високошколских установа као шанса за економски развој

Образовање у цјелини дугорочно гледано, један је од најзначајнијих фактора конституисања и уобличавања личности и идентитета појединца и заједнице.

Отуда, приступ рјешавању личних проблема у друштву подазумијева темељите анализе стања и у систему образовања, јер он неријетко крије коријене и узроке многих недостатака и потешкоћа у развоју друштва.

Таква анализа система високог образовања у нашим условима показала би да не остварујемо развој самим тиме што повећавамо број универзитета и високих школа, број професора и студената. Поред тога, довољан услов за остваривање развоја јесте унапређење научне продукције, као резултата научноистраживачког рада. Велики број универзитета не доноси нужно и развој научноистраживачког рада. Напротив, у нашим условима та чињеница даје чак и супротне ефекте. Тако према подацима Министарства просвјете и културе Републике Српске, у Републици Српској је лиценцирано 8 универзитета и 10 високих школа. На наведеним високошколским установама лиценцирано је 189 студијских програма. Укврштајући податке из Пописа становништва (2013.), о броју лица старости од 19 година, са стопом уписа на факултет од 53% и бројем студијских програма, може се закључити да је број студената по студијском програму око 39. Наведене резултате треба тумачити са опрезом. Наиме, мање групе студената се сматрају плоднијим тлом за усвајање нових знања. Међутим, у Републици Српској се ради о великом броју студијских програма који се преклапају. Тако, 36 студијских програма се односи на менаџмент, маркетинг, економију или финансије. Претходно наведено упућује на одсуство координације у планирању мреже високошколских установа и одговарајућих студијских програма.

У условима предимензионираног броја универзитета, између њих се води борба за студента више, остварује се нелојална конкуренција, школарина коју наплаћују од студената је за већину њих једини извор прихода, те су сведени на пукe образовне институције, што има за посљедицу да се спречава развој и креативност младих академица, који често задовољавају само позитивно уписаном оцјеном у индекс. Универзитети морају истовремено одговарати двјема задаћама. Једна је обезбјеђење одговарајућих кадрова неопходних за функционисање наше заједнице, а друга је научноистраживачки рад, потицање иновација и научне продукције. Све док универзитети остварују само прву задаћу, друштво их посматра као потрошаче; а када освоји и другу компоненту, па постане произвођач науке, а тиме и нових вриједности, можемо говорити о његовом позитивном утицају на све сфере живота у нашем друштву, односно о универзитетима као фактору развоја наше заједнице. Тачно је да се те двије функције универзитета, наставна и научна, односно истраживачка међусобно преплићу. Али је тачно и то да је већ дошло вријеме у коме компонента научног и истраживачког рада мора доминирати над образовањем. Дошло је вријеме у којем је доминантност истраживачког у односу на наставни процес услов опстанка универзитета.

Постоји више разлога који упућују на неопходност такве промјене у дјелатности академске заједнице. Кључни је у чињеници што се очекује пад броја редовних студената, а расте број установа које им пружају високошколско образовање.

У таквим околностима треба тражити и друге просторе дјелатности универзитета. Између осталог, тај простор је у креативној сарадњи, односно учењу и обучавању својих студената до краја њиховог радног вијека, а не само до стицања основне дипломе. Смисао дипломе се, такође, мијења. Универзитети ће престати да издају дипломе за одређено занимање, како то и сада бива; издаваће „визу“ за почетак рада у одређеној области, односно већ живимо у времену у коме диплома дефинише област рада, а не занимање.

А да би појединац опстао 40 година у области коју је изабрао, мора ући у систем цјеложивотног учења, које у европским универзитетима добија обиљежје водећег начела укупног образовања. За разлику од тих универзитета, код нас још увијек није препознат значај тог облика учења. Стога, да би

наши универзитети били препознатљив фактор развоја нашег друштва, неопходно је да интегришу цјеложивотно образовање у свој систем, организујући низ краћих и посебних програма, односно курсева који су брз и изврстан одговор на рјешавање специфичних проблема. Чини се да је у нашим условима цјеложивотно учење подстицај да универзитети крену у промјене. Те су промјене неопходне, јер је већ евидентно да долази до смањења броја редовних студената, с једне стране, а очекује се повећање броја особа у животној доби између 40 и 65 година, које се осјећају активним и заинтересованим за учење, односно који прихватају филозофију живота која каже да је увијек право вријеме за учење. Данас, када су подаци из различитих области нарасли до неслућених размјера, традиционални облици образовања не задовољавају у потпуности потребе полазника. Универзитетски полазници су будући стручњаци у привреди и ванпривредним дјелатностима који су директно одговорни за функционисање својих предузећа и установа. Они морају бити учесници у систему цјеложивотног учења, јер је то гаранција њиховог опстанка на тржишту рада. Акциони план Стратегије образовања за период од 2016. до 2021. године препознаје цјеложивотно учење као један од стратешких циљева, при томе предвиђајући активности: пружања могућности стицања нових знања, као и пружања могућности преквалификације, пружања информација о квалитетним програмима обука, те стварања могућности за документовање стечених знања изван формалног система образовања. Преостаје нам да видим са којим степеном досљедности ће се приступати наведеном циљу и пратећим активностима за његову реализацију.

Закључак

Претходно изнесено, методолошки изведено истраживање, са освртом на искуства других земаља указује на оправданост размишљања оних који сматрају да правац развоја образовног система Републике Српске није оптималан. Образовни систем Републике Српске карактерише висок степен заступљености традиционалних метода учења – што узрокује неусклађеност знања и вјештина које тржиште тражи и знања и вјештина стечених на високошколским установама, за одређене образовне профиле. Такође, квантитативна анализа тржишта рада и уписне политике јавних универзитета указује на то да постоји неусклађеност између уписне политике и потреба тржишта рада. Почетак двадесетпрвог вијека у Републици Српској је обиљежен растом квантитета, али не и квалитета, када је у питању високог образовања. Дошло је до неконтролисаног раста броја високошколских установа, следствено томе и броја студената који се уписују. Раст броја установа и студената није довео до раста знања и истраживачког рада. Напротив, основано је размишљати да је утростручење стопе уписа на факултет у периоду од три године (2004. – 2007. година) довело до пада општег нивоа знања потребног за полагање испита и стицање дипломе. Дакле, систем високог образовања у Републици Српској болује од предимензионираности мреже високошколских установа. На основу резултата и дискусије се може прихватити хипотеза о нефункционалности образовног система, а што је узроковано несинхронизованим дјеловањем власти, привреде и образовних институција.

Како би систем високог образовања давао друштву Републике Српске, оно што се од њега очекује неопходно је на дневни ред ставити одређена питања, признати постојање проблема и кренути у примјену мјера које треба да ријеше постојеће проблеме, а неке од њих ће бити наведене у наставку.

Курикулуми студијских програма требају да доживе постепену и систематску трансформацију, тако да буду оплемењени новим методама учења заснованих на цјеложивотном учењу, употреби нових технологија и потребама тржишта рада. Министарство надлежно за послове високог образовања би требало да врши координацију уписне политике, те је усмјерава како би она била у функцији снижавања структурне незапослености. Дјеловање власти би се огледало и у коректнијем одређивању минималних услова за функционисање високошколских установа, али и елемената на основу којих ће се вршити категоризација, односно рангирање високошколских установа у Републици Српској. Дакле, у стратегији образовања би као циљ требало одредити и оптимално моделирање мреже високошколских установа.

Како би се остварио раст компетенција свршених студената, као и смањила вјероватноћа немогућности проналаaska запослења, неопходно је да сваки студент оствари практичан рад и обуку током студија. Међутим, програми праксе морају да превазиђу болести традиционалних метода обуке у којима се практикант сматра помоћним особљем које треба ставити у функцију обављања

рутинских радних операција. Супротно томе, програми праксе требају бити моделирани тако да практикант буде у фокусу, те да процес обуке буде заснован на менторском односу који би требао да има за резултат систематског преношење практичних знања, са пажњом и разумијевањем. У овом процесу је врло значајна улога приватног сектора. Тренутно је преовлађујућа политика запошљавања радника са искуством. Ријетко се могу наћи огласи за посао на којима се као услов не налази радно искуство. Дугорочно је нереално очекивати да ће бити доступни радници са искуством, уколико се пропорционално не врши укључивање у рад и радника без искуства или чак студената.

Такође, потребно је направити суштинску разлику између академских и струковних студија. Као стратешки циљ стратегије образовања потребно је поставити препознатљивост разлике између ове двије врсте студија. Другим ријечима, циљ би био испуњен када би тржиште рада препознало свршене студенте академских студија као потенцијалне радника у систему образовања, истраживачким центрима и одговорним државним пословима. Са друге стране струковне студије би требале да припремају будуће раднике за конкретне послове у привреди, који нису у великој мјери засновани на истраживању и креирању нових рјешења. Тренутна непостојаност ове разлике има за резултат увјерење одређеног броја студената да су им непотребна одређена знања (и она која су им заиста потребна), а у правилу се ради о знањима која имају истраживачку функцију.

Литература

1. Бераха, И. (2011). Високо образовање, незапосленост и стање на тржишту рада, *Активне мере на тржишту рада и питање запослености*, 61-76.
2. Huang, F. (2015). Higher Education Development in Japan, *Springer International Publishing Switzerland*, 27 – 41.
3. Kapur, D. & Crowley, M. (2008). Beyond the ABCs: Higher Education and Developing Countries, Center for Global Development.
4. Kupainen, S., Hautamaki, J. & Karjalainen, T. (2009). The Finish Education System and PISA, *Helsinki University Print*.
5. Влада Републике Српске, (2016). Стратегија развоја образовања Републике Српске за период 2016. – 2021. године
6. Мирјанић, Д., (2007). Високо образовање у Републици Српској, *Република Српска – петнаест година постојања и развоја*, 369 – 382
7. Phipps, R. & Merisotis, J. (1999). What's the difference: A review of contemporary research on the effectiveness of distance learning in higher education. *Washington, DC: Institute for Higher Education*.
8. Републички завод за статистику Републике Србије, (2002). Попис становништва
9. Републички завод за статистику Републике Србије, (2011). Попис становништва
10. Републички завод за статистику Републике Српске, (2013). Попис становништва
11. Schingler, L., Puls – Elvidge, S., Welzant, H. & Crawford, L. (2015). Definitions of Quality in Higher Education: A Synthesis of the Literature, *Higher Learning Research Communications*, 5(3), 3-13.
12. Selvyn, N. & Gorard, S. (2003). Patterns of participation in lifelong learning: Results from the Adults, *Teaching and Learning Research Programme*.
13. Zao, Z. & Ou, D. (2016). Higher Education Expansion and Labor Market Outcomes for Young College Graduates, *IZA*.